

טבת התשע"ב

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"עשר המכות" ? - מנין מכות מצרים לפרשת וארא (על פי שיעור של הרב תמיר גרנות)

כך אפשר אולי להסביר כיצד התנאים המאוחרים, ר' יוסי ור' יהודה, חולקים על קודמיהם הגדולים - ר"ע (שהיה רבם) ור' אליעזר; התנאים המאוחרים אמרו דברים כהווייתם, ורבותיהם דרשו את הדברים שלא כהווייתם. בשיעור שלהלן אנו רוצים לטעון על פי שיעור של הרב תמיר גרנות שיתכן והדברים מורכבים יותר, והמחלוקת מעלה שאלה יסודית ורצינית לגבי מנין המכות ומשמעותן של מניין זה. לשם כך נחזור ונעיין בכתובים בספר שמות ובכתובים אחרים שיש בהם התייחסות לפרשת המכות, ונסה לעמוד על שורשי הדברים. הרב תמיר גרנות מראה ששאלת מספר המכות אינה אינפורמטיבית בלבד, אלא תלויה באופיו של התיאור ובמגמתו, ודברים אלה יובהרו בעזרה להלן.

מניין המכות בספר שמות

סיפור המכות בספר שמות נפתח באופן רשמי וחגיגי בפרק ז', בו מצווה ה' את משה ואהרן ללכת אל פרעה ומודיע להם (שמות ז' ג'):
"ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותיי ואת מופתי בארץ מצרים..."
מיד לאחר מכן מתרחשת 'תחרות המטות הנהפכים לתנינים' בין אהרון לבין חרטומי מצרים (י-יב), ואז מתחילות המכות (יד).

כמה מכות היו, לפי המפורש בספר שמות? ודאי תענו כי היו עשר מכות, אך מספר זה איננו מוזכר, לאמיתו של דבר, לא בספר שמות ולא במקרא כולו ביחס למכות; בשום אופן לא נאמר שעתידות להיות או שהיו עשר מכות. אם כן, מדוע אנו חושבים שהיו עשר? לא רק בגלל סיפורי הגננת, ולא רק בגלל האמור בהגדה: המספר עשר הוא תוצאה של ספירה. אלא, שכאן צריך לשאול את מה בדיוק אנו סופרים; כדי לספור צריך שתהיינה יחידות מוגדרות ומובהקות, והרי בתורה אין רשימה של המכות כפי שיש לפנינו בהגדה. מדוע, למשל, לא למנות את ירידת הברד על השדות כמכה בפני עצמה ואת הכאת הבהמות על ידי הברד כעוד מכה? אולי אין הכינים מכה בפני עצמה אלא תוצאה של המחלות שיצרו ערמות הצפרדעים? אולי יש יותר או פחות מעשר? הרי אירועים שרודפים אחד את השני אינם מתחלקים באופן ברור כמו

אחד המאמרים המפורסמים בהגדה של פסח עוסק במניין המכות שהכה ה' את המצרים:
אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים, במצרים ואלו הן: דם, צפרדע, כנים, ערוב, דב, שחין, בךד, ארבה, חשך, מפת בכורות.
כפי יהודה היה נותן בהם סמנים:
דצ"ך עד"ש באח"ב.

כפי יוסי הגלילי אומר, מנין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מה הוא אומר: "ניאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלוקים היא" (שמות ח:טו); ועל הים מה הוא אומר: "וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים, וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (יד:לא). כמה לקו באצבע? עשר מכות. אמור מעתה: במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות.

כפי אליעזר אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות? שנגמר, "ישלח גם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים" (תהילים עח: מט). "עברה" - אחת, "וזעם" - שתים, "ווצרה" - שלש, "משלחת מלאכי רעים" - ארבע. אמור מעתה: במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות.
כפי עקיבא אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של חמש מכות? שנגמר, "ישלח גם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים". "חרון אפו" - אחת, "עברה" - שתים, "וזעם" - שלש, "ווצרה" - ארבע, "משלחת מלאכי רעים" חמש. אמור מעתה: במצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות.

במדרש זה שלוש שיטות למנין המכות שלקו המצרים: דעת תנא קמא, ר' יוסי ור' יהודה היא שהיו עשר מכות, וזוהי הדעה הידועה והמפורסמת ביותר; לדעת ר' אליעזר היו ארבעים מכות, ולדעת ר' עקיבא היו חמשים.
בדרך כלל דברי ר"א ור"ע נלמדים כדרש נאה שיש לחפש אחר משמעותו, ואילו דברי התנאים הראשונים נתפסים כפשט הדברים, כלומר - כך אמרה תורה וכך אכן היה; אולי ר"א ור"ע רצו להרבות בנס, ואולי ללמד על גודל ההצלה של ישראל, אך בין כך ובין כך הם לא התכוונו לפשט הדברים.

מוצרים במכולת או דפים בספר. מהי, אם כן, ההצדקה לספירת עשר מכות דווקא?

התשובה לכך פשוטה: ספירת המכות כעשר נובעת מהחלוקה הספרותית שיוצרת התורה עצמה בין מכה למכה. לכל המכות יש מבנה משותף (למעט מכת בכורות, השונה מן המכות האחרות באופן מהותי), והמבנה הזה מגדיר אותן כיחידות תימאטיות מובחנות. הגבולות הברורים בין מכה למכה נובעים מן המסגרת המשותפת, הכוללת בתחילת כל מכה ציווי של ה' למשה, ובסופה - הערה על סיום המכה וסירוב פרעה לשלח את ישראל, המכין את המכה הבאה. למעט פרטים אלו, המהווים את המסגרת לכל המכות, המכות שונות אחת מן השנייה בפרטים רבים.

כך, למשל, במכת דם:

(יד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּבֹד לֵב פְּרָעָה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:

(טו) לֶךְ אֶל פְּרָעָה בְּבֹקֶר....

(כב) וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'.

וכך בכל המכות כולן.

כאשר אנו מונים את מספר הציוויים למשה ואת מספר תיאורי הקשיית הלב (כלומר - את מספר הפעמים בהם מופיעה המסגרת) אנו מגיעים לתשע, ובצרוף מכת בכורות - לעשר. נמצא, אפוא, כי החלוקה הספרותית של התורה על פי הציוויים השונים למשה וסיום המכה בהקשיית לב פרעה, היא היוצרת את החלוקה לעשר.

האם הכרחי לתאר את מה שקרה במצרים כך? אם נחריף את השאלה - האם גם המצרים ובני ישראל שהיו שם באותה שעה מופלאה של המכות והביטו לאחור כאשר הסתיימו המכות, ספרו עשר מכות? ספק רב. להם הרי לא הייתה ידיעה ברורה של הציוויים ולא של המתרחש אצל פרעה. ייתכן, למשל, שהמצרים תפסו את כל ההתרחשות כאירוע קטסטרופלי מתמשך, ללא הפסקה; אמנם בין מכת הדם לבין מכת צפרדע הייתה הפסקה של שבוע - "וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור" (כה), אבל לאחר מכן לא מפורש שהייתה הפסקה כלשהיא ביו המכות. האם המצרים היו מודעים להפסקה כלשהיא בין מכה למכה? ספק. אולי הם תפסו מבחינה סובייקטיבית שיש הרבה יותר מכות? אולי מכת הדם שפגעה בכל מקום הייתה בעיניהם סדרת תופעות שונות?

אין לנו שום דרך לענות לשאלות אלו, מפני שאין לנו מקור אחר מלבד התורה עצמה, אך השאלות הללו מסייעות לנו להבין שדרך התיאור שבחרה התורה אינה הדרך היחידה להציג את המאורעות. ניתן היה לחלק אותם אחרת או להציגם בסדר שונה, תוך התייחסות לאותו פרק זמן, ולאותם אירועים.

לאמיתו של דבר, ניתן לדבר על תיאור אחר של המכות לא רק באופן היפותטי: יש לנו שני תיאורים כאלה במקרא, בשני פרקי תהילים שונים, כאשר כל אחד מהם מציג תיאור שונה במקצת של המכות.

מניין ותיאורי המכות בתהילים

תיאור מכות מצרים במזמור ע"ח

בתהילים קיימים מספר פרקים שאפשר לכנותם היסטוריוגרפיים, כלומר שיש בהם מעין תקציר של פרקים מתולדות ישראל. בשניים מהם, פרק ע"ח ופרק ק"ה, יש תיאור של המכות במצרים. נפנה תחילה לתיאור בפרק ע"ח:

(מב) לֹא זָכְרוּ אֶת יְדֹ יוֹם אֲשֶׁר פָּדַם מִנִּי צָר:

(מג) אֲשֶׁר שָׁם בְּמִצְרַיִם אֶת־וֹתָיו וּמוֹפְתָיו בְּשָׂדֵה צֶעַן:

(מד) וַיַּהַרְגֵם לְדָם וַיִּזְלְקֵהֶם בַּל יִשְׁתַּיִן:

(מה) וַיִּשְׁלַח בָּהֶם עֶרֶב וַיִּאֱכְלֵם וַיִּצְרְדֵם וַתִּשְׁחִיתֵם:

(מו) וַיִּתֵּן לַחֲסִיל יְבוּלִים וַיִּגְעַם לְאַרְבֶּה:

(מז) יַהֲרֹג בְּבֶרֶד גִּפְנִים וְשִׁקְמוֹתֶם בַּחֲנַמַּל:

(מח) וַיִּסְגַּר לְבָרֶד בְּעֵינֵם וּמִקְנֵיהֶם לָרְשָׁפִים:
(מט) וַיִּשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְזָעַם וַצָּרָה מִשְׁלַחַת מְלֶאכֶי

רְעִים:

(נו) וַיִּפְלֹס נְתִיב לְאַפּוֹ לֹא חֲשַׁךְ מִמְּנוֹת נַפְשָׁם וַחֲיַתֶּם לְדָבָר

הַקָּיִר:

(נא) וַיִּדַּךְ כָּל בְּכוֹר בְּמִצְרַיִם רֵאשִׁית אוֹנִים בְּאַהֲלֵי חָם:

(נב) וַיִּסַּע כְּצֹאן עֲמוֹ וַיִּנְהָגֵם כַּעֲדָר בַּמִּדְבָּר:

אם נמנה את המכות לפי הסדר בו הן מופיעות בפרק זה נקבל:

1. דם.

2. ערוב.

3. צפרדע.

4. חסיל - ארבה.

5. ברד-חנמל-רשפים.

6. דבר.

7. בכורות.

החלוקה שהצעתי כאן מבוססת על ההנחה שחלק מן הביטויים שבפסוקים מכילים תקבולות המתייחסות לאותה המכה, ומניין המכות נקבע על פי הפעלים. רק במקרה אחד נמנו שני פעלים כמכה אחת - בברד, מפני ששם אין ספק שמדובר במכה אחת.

אם נשים לב, יש גם גיוון של שבעה פעלים לתיאור המכות: ויהפך, ישלח, ויתן, ויהרג, ויסגר, יפלוס, וידך.

מסתבר שפרק זה מדבר על שבע מכות, ולא עשר. האם יש בכך סתירה לספר שמות? לכאורה כן. חסרות כאן שלוש מכות: כינים, שחין, חשך. לפי סדר המכות בשמות מדובר על המכה השלישית, השישית והתשיעית. ונשאלת השאלה מדוע משורר תהילים מונה דווקא שבע מכות? ומדוע חסרות דווקא שלוש המכות האלה?

אפשר לכאורה פתור את הסתירה באופי השירי והלא מדויק של המזמור; ולאמר שבשירה לא מדייקים. אולם, למרות שהשירה לא מעוניינת בדיוק ההיסטורי, אין זה אומר שהיא לא מתוכננת. הבחירה בתיאור הזה דווקא אינה יכולה להיות מקרית. דומה שאנו צריכים לחפש את ההסבר במסר של המזמור. נקל להסביר את המספר שבע (מכות), שהוא מספר טיפולוגי (כמו עשר), ועל כן אין זה מפתיע שהוא משמש כאן כמספר של יחידות שלמות. יתרה מזאת:

אנו פוגשים כאן את הפסוק "ישלח בם חרון אפן עברה וזעם וצרה", הפסוק עליו מתעמתים התנאים בהגדה וחולקים ביניהם על כמות המכות. אם נתן את דעתנו על מיקומו של פסוק זה במקרא; נראה שדברי חז"ל על הפסוק אינם דרשנות סתם - זו בדיוק כוונת המשורר. הוא רוצה לומר לנו: "אטו כרוכלא לימני וליזיל!" האם אני מתכוון לספר כאן על כל מכה ומכה? היו מכות רבות מאלה המפורשות, וה' הפליא במצרים את מכותיו. כאן, אומר המשורר, אני מפרש רק מה שמשמעותי למסר של המזמור. איני יודע אם כוונתו לפי הפשט למספר מדויק, אבל הוא מתכוון לומר שודאי היו מכות רבות הרבה יותר מן הידוע לנו. אולם, עדיין לא הסברנו מדוע נשמטו דווקא שלוש המכות הנזכרות. לשם כך נצטרך לחזור ולנתח את הפרשה בשמות.

תיאור מכות מצרים במזמור ק"ה

כעת, נעבור לפרק ק"ה:

(כו) שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהָרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ:

(כז) שָׁמַו בָּם דְּבָרֵי אֶת־וֹתָיו וּמִפְתֵּי־ם בְּאַרְצָה חָם:

(כח) שָׁלַח חֲשַׁךְ וַיַּחֲשֶׁךְ וְלֹא מָרוּ אֶת דְּבָרָיו \{דְּבָרָיו\}:

(כט) הִפְךָ אֶת מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמָּת אֶת דַּגְתָּם:

(ל) שָׂרַץ אֲרָצָם צִפְרִדְעִים בְּחֲדָרֵי מְלִכֵיהֶם:

(לא) אָמַר וַיִּבֵּא עֶרֶב כְּנִים בְּכָל גְבוּלָם:

(לב) נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֲשֶׁר לְהָבוֹת בְּאַרְצָם :
(לג) וַיֵּן גֶּפְנִים וַתְּאֲנֹתֶם וַיִּשְׁבֵּר עֵץ גְּבוּלָם :
(לד) אָמַר וַיָּבֵא אֲרָבָה וַיִּלְקַח וַאֲיִן מִסְפָּר :
(לה) וַיֹּאכַל כָּל עֶשֶׂב בְּאַרְצָם וַיֹּאכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם :
(לו) וַיֵּן כָּל בְּכוֹר בְּאַרְצָם רֵאשִׁית לְכָל אוֹנִים :
אם נמנה את המכות לפי סדרן כאן נקבל:

1. חשך.
2. דם.
3. צפרדעים.
4. ערוב-כינים.
5. ברד.
6. ארבה.
7. בכורות.

כלומר נראה שגם כאן יש תיאור של שבע מכות ולא עשר. לגבי המכה הרביעית מתעורר ספק. מדובר, כמובן, בשתי מכות ידועות מן התורה, אך נראה שהמשורר מאחדם כאן למכה אחת, כלומר הערוב מתפרש ככינים. אין לנו ידיעה ברורה מהו הערוב (התיאור של חיות רעות [עיינו ברש"י ובשאר המפרשים ח:יז] הוא אפשרי אבל אינו מוכח כלל); ייתכן שמכת הערוב זהה עם מכת הכינים, ובכל אופן, מדובר על מכות סמוכות. מכל מקום, התקבולת בפסוק בתהילים ברורה, וראיה מחזקת היא העדר הפועל: ויבא ערוב - כינים בכל גבולם, כך שנראה שהכוונה כאן היא למנות מכה אחת, מה שמביא אותנו שוב למספר שבע.

כמו בפרק הקודם, גם כאן חסרות שלוש מכות. הדבר והשחין ודאי חסרות, וצריך לגרוע עוד מכה. אני מציע לגרוע את הערוב כמכה בפני עצמה, מפני שהמזמור מזהה אותה עם הכינים. נמצא שחסרות שלוש מכות, שלפי התיאור של ספר שמות הן המכה הרביעית, החמישית והשישית.

לסיכום בספר תהילים יש שני תיאורים אלטרנטיביים של מכות מצרים, ובשניהם יש שבע מכות, ולא עשר, כפי שעולה מהתיאור בספר שמות (ובמזמור ע"ח ראינו שהמשורר עצמו מצהיר על כך שודאי היו עוד מכות רבות שהוא איננו מונה). ומכיוון שברור שמשוררי מזמורי תהילים היו מודעים לתיאור של ספר שמות, והוא היה מונח לפניהם, נשאלת השאלה מדוע החסירו משוררי תהילים בתיאורם שלוש מכות, ומדוע דווקא את המכות הללו? כאמור, התשובה איננה נמצאת במישור העובדתי של האירועים. אין כאן רישום טכני של עובדות, אלא עיצוב ספרותי למהלך אירועים היסטורי היוצר משמעות. כדי לענות על שאלותינו נשוב לעיין בתיאור המכות בספר שמות, וננסה להבין כיצד עיצבה התורה את הסיפור ואיזו משמעות ניתנת למכות על ידי התבנית הנתונה; מתוך כך, נסביר את השינויים במזמורים בתהילים.

מבנה ומשמעות פרשיית המכות בספר שמות

ארגון המכות בשלוש שלישיות

המכות מסודרות במבנה של שלוש שלישיות; אנו מניחים שלפחות חלק ממבנה זה ידוע, ועל כן לא נאריך בכך (ראה בנספח לשיעור את המכות בטבלה הממחישה מבנה זה), ונעסוק בנקודות החשובות לגבינו.

חשוב לשים לב שבפתיחת כל שלישיה יש התראה חגיגית וארוכה, הנעשית לפי הציווי בבקר, כאשר פרעה עומד על שפת היאור. בתוך התראה זו באה גם הגדרת התכלית של המכה, ולפי עניות זו התכלית של כל שלישית מכות שאחרי ההתראה. הבה נתבונן בתכלית כל שלישיה כפי שהיא נקבעת ע"י ה' בציווי למשה:

שלישייה ראשונה: בזאת תדע כי אני ה' (ז:יז)

שלישייה שנייה: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (ח:יח).

שלישייה שלישית: בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ (ט:יד).

ניתן לראות שאכן כל שלישיה מקיימת את התכלית שהוגדרה בתחילתה ע"י המכות המסוימות שבאות בה:

בשלישייה הראשונה המטרה היא לגלות את קיומו וכוחו של ה' לעיני המצרים, כתגובה לדברי פרעה "לא ידעתי את ה'" (ה:ב); המצרים צריכים להיווכח שגם לישראל יש אלוקים, והוא אף חזק משלהם. לכן, שלוש המכות הראשונות הן כאלה שהמצרים מכירים גם בכוחות האליליים שלהם, אלא שהן גדולות ומרשימות יותר. מכאן גם הקו המאפיין את שלוש המכות הראשונות: בכלן יש ניסיונות של החרטומים להתחרות או להיאבק במעשי ה', ובכולן הפועל הוא אהרון. אמנם רש"י (ז:ט) פירש את שבלל הכרת הטוב של משה רבנו ליאור שהציל אותו, נאלץ אהרון להכות במקומו, אך ייתכן שהסיבה קשורה לתחרות המתרחשת בין כהני מצרים לכהן של ישראל, הדומה להם במעמדו אך נמצא בסטרא דקדושה. משה רבנו, שהוא נביא ה', שונה מהם מכל וכל, שכן הנבואה הישראלית היא חידוש גמור, ולכן אין לו תחרות עימם.

בשלישייה השנייה המטרה היא לגלות את נוכחות ה' בארץ, או במילים פשוטות - את השגחתו. האלוהות הפגאנית היא כוח: אפשר להפעיל אותה, ואין לה מושגים של צדק, השגחה פרטית ושכר ועונש. לעומת זאת, ה' מבחין בין צדיק לרשע, ולכן מתאפיינות המכות האלה בתיאור האפליה שהפלה ה' בין ישראל למצרים. שימו לב: עובדת ההפליה מוזכרת בפעם הראשונה במכות הערוב והדבר, והיא אינה מוזכרת כלל בשלישייה הראשונה. איני יודע מה היה בפועל במכת הדם או הצפרדע. חז"ל לימדונו שגם במכות הללו הפגיעה הייתה רק במצרים, אולם התורה לא תיארה זאת, מפני שזו תכונה המאפיינת את השלישייה השנייה, ולא הראשונה. זו הסיבה לכך שדווקא המכות הרביעית והחמישית, המבליטות את נוכחות ה' בקרב הארץ, באות ממנו ישירות ולא ע"י תיווך: זו הרי עיקר משמעותן - לגלות את נוכחותו האישית של ה' בארץ.

השלישייה השלישית מתאפיינת בגרנדיוזיות של המכות הבאות בה: "אין כמוני בכל הארץ". שלטונו של הקב"ה בארץ הוא מוחלט, ללא מצרין וללא עוררין. הטבע כולו נכנע מלפניו. התורה מרבה בסופרלטיבים בתיאור המכות בסדרה זו: "אני שולח את כל מגפותי" (ט:יד), "לפניו לא היה כן כמוהו ואחריו לא יהיה כו" (י:יד), וכן גם החשך מתואר כמאורע פנטסטי וקיצוני, ולא רק כמכה כואבת.

זאת ועוד: בשלישייה השלישית אנו למדים גם על פעולתו של ה' דרך הנביא - שליחו של ה'. משה רבנו מתזמן, והקב"ה מכה. בהזדמנות אחרת אתיחס לכך באריכות, וכאן רק נציין את העובדה המאלפת שבמכות האלה (ברד וארבה) אין המכה באה מיד מאת ה', אלא משה מצביע במטהו, וה' הוא זה שמביא את המכה: "וה' נתן קולות וברקים" (ט:כג), "וה' נהג רוח קדים בארץ" (י:ג). לעומת זאת, כאשר אהרון משתמש במטהו הוא מכה בו או נוטה אותו על המקום ממנו תבוא המכה, והמכה כאילו יוצאת מאליה.

המגמתיות של סדרת המכות כולן ניכרת כאן. העובדה שהמכה באה בעקבות התראה הופכת אותה ממכה סתם ל-אות ומופת. היא איננה רק עונש או אמצעי שכנוע, אלא מעשה שעולה ממנו לקח אשר משה מפרש אותו לפרעה בנאום המקדים אותו. אם לא הייתה ניתנת התראה, כיצד היו פרעה והמצרים יודעים שזוהי מכה שהביא עליהם אלוקי ישראל? הם ודאי היו מפרשים זאת כמזל רע או כאסון טבע. רק מכה שבאה לפני התראה קשורה באופן ברור בישראל, במשה ובה'.

נזכור את דברי ה' בקטע האקספוזיציה למכות (בפרק ז' ג-ה):

(ג) וְאֵי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרָעָה וְהִרְבִּיתִי אֶת אֶתְתִּי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:

(ד) וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרָעָה וְנִתְתִּי אֶת יָדֵי בְּמִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבָאתִי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:

(ה) וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' בְּנִטְתִּי אֶת יָדֵי עַל מִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

זוהי תכלית הכל: **הידיעה כי אני ה'**. אחר כך, לפני מכת הארבה, מצטרפת גם המטרה ללמד את ישראל לדורותיו אמונה ודעת ה': ולמען תספר באזני בנך... " (י:ב).

לסיכום, הלקח האמוני הנלמד במכות, מגיע, כדרכה של התורה, בשלבים, ולא בבת אחת. תחילה, בסדרה הראשונה, צריכים המצרים להכיר במציאות כוח אחר, חזק משלהם. מאוחר יותר הם יילמדו שהאלוקות שהם פגשו בה שונה מכל וכל ממושג האל שלהם; זוהי מטרת הסדרה השנייה, המלמדת על ההשגחה הפרטית. בסדרה השלישית הם לומדים על כל יכולתו של ה' ועל מהות הנבואה. יחד עימם לומדים גם ישראל, שודאי עוד לא אימצו אז את שלושה עשר העיקרים של הרמב"ם.

המכה השלישית

הערנו לעיל כי המכה השלישית שבכל סדרה מופיעה ללא התראה. מכך יש להניח שאין הן מלמדות לקח בפני עצמן, אלא רק מצטרפות לקודמות להן. מאותה הסיבה נמצא גם לפעמים שיש חריגה מן המוטיב המרכזי של הסדרה במכה השלישית (השחין לא הגיע ע"י ה', אלא ע"י זריקת האפר של משה; בחשך לא מתוארת פעילות של ה' כמו בברד ובארבה). ייתכן שיש קשר טבעי בין המכה השנייה לבין המכה השלישית. באישת הארץ בעקבות הצפרדעים (ח:ל) גרמה לכינים, כתוצאה של הידרדרות היגיינית, שכן אחרת קשה להבין מדוע התורה טורחת לתאר את באישת הארץ אחרי שכבר הסתיימה המכה וה' נענה להיעתרות משה. השחין הוא מגפה שבאה בעקבות מגפה אחרת - הדבר, ואנו יודעים שמגפה אחת יכולה להוביל לאחרת. החשך בא בעקבות חשך אחר, שנגרם לו הארבה: "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ" (י:טו). מדענים מסבירים שהארבה במצרים הוא תוצאה של שרבים המביאים עימם רוחות מזרחיות וסופות חול הנושאות את הארבה. אפשר שסופת חול נוספת, קיצונית בעוצמתה, החשיכה את הארץ, ולכן גם נאמר: "וימש חשך" (י:כא), שהרי חשך שיש לו ממשות הוא החשך הבא בעקבות סופת חול. כלומר מרכיב הנס במכה אינו תוצאה של פריצת גדרי הטבע דווקא, אלא של תופעת טבע קיצונית אשר תזמונה נעשה ע"י משה רבנו, והיא משרתת את המטרה של גאולת ישראל והענשת המצרים.

ברור לא מיצינו כאן את כל ההיבטים של מבנה הפרשה, אך לצורך עיונו די בזה, וכעת נחזור לתיאורים בספר תהילים.

ביאור סיפורי המכות במזמורי תהילים

הסבר מזמור ע"ח

במזמור ע"ח חסרו, כזכור, שלוש המכות האחרונות של כל סדרה: כינים, שחין, חשך. חסרונו יכול להיות מובן מתוך תפקידן בפרשת המכות ומתוך עיון בתכלית המזמור. כאמור, המזמור מכיל סקירה היסטוריוגרפית, אולם אין זו היסטוריה לשם עצמה. מטרת הסקירה היא ללמדנו על השגחת ה' על עמו לאורך הדורות, וכנגדה אטימות הלב וכפיות הטובה של ישראל:

(א) מִשְׁפִּיל לְאֶסֶף הָאֲזִינָה עַמִּי תוֹרְתִי הֵטוּ אַזְנוֹכֶם לְאֶמְרֵי פִי:

(ב) אֶפְתָּחָה בְּמִשְׁלַל פִּי אֲבִיעָה חֵידוֹת מִנִּי קֶדֶם:

(ג) אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ וְנִדְעָם וְאֲבוֹתֵינוּ סָפְרוּ לָנוּ:

(ד) לֹא נִכְחַד מִבְּנֵיהֶם לְדוֹר אַחֲרוֹן מִסִּפְרֵי תְהִלּוֹת ה' וְעֲזוֹזוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה:

(ה) וַיִּקֶּם עֲדוֹת בְּיַעֲקֹב וְתוֹרָה שָׁם בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדִיעֵם לְבְנֵיהֶם:

(ו) לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר אַחֲרוֹן בְּנֵים יִנְלָדוּ יִקְמוּ וַיִּסְפְּרוּ לְבְנֵיהֶם:

(ז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּאֲלוֹקִים כְּסֻלָּם וְלֹא יִשְׁכַּחוּ מַעֲלָלֵי אֵל וּמִצּוֹתָיו יִצְרָרוּ:

מתוך כך מגיע המשורר גם לתיאור המכות:

(מג) אֲשֶׁר שָׁם בְּמִצְרַיִם אֶתוֹתָיו וּמוֹפְתָיו בְּשִׁדְּהָ צֶעַן:

ומסביר הרב תמיר גרנות שמטרת המשורר היא לתאר **אותות ומופתים** אשר נעשו ע"י ה' ואשר מדגישים את השגחתו על ישראל. מסתבר שבהקשר זה אין טעם להזכיר את המכות שכלל לא היה להן תפקיד של אות או מופת, כלומר שהן לא באו לשם לימוד לקח, ואפילו ספק אם הן נתפסו בשעתן כביטוי של השגחה אלוקית. תחת זאת, המזמור אומר שה' שילח בהם "חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים", וצדקו התנאים שאמרו שהיו מכות רבות, אך הוזכרו רק אלה שהיה בהן אות ומופת לישראל ולעמים והן ניכרו בבירור כמעשהו של רבש"ע.

ביחס לסדר המכות מציע הרב תמיר גרנות שהמכות מחולקות במזמור לפי טיפוסיהן: הראשונות הן המכות מציקות שאין בהן פגיעה ממשית: דם, צפרדע, ערוב. לאחר מכן באות מכות המשחיתות את היבול: ברד וארבה. לבסוף, מוזכרות המכות הפוגעות בנפש: דבר ובכורות.

הסבר מזמור ק"ה

במזמור ק"ה המצב שונה: שם, עיקר מטרת הפרק היא לתאר את השגחת ה' על בחיריו, אבות האומה ונביאיה: "לא הניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים אל תגעו במשיחיי" (שם פס' יז) וכו'.

תחילה מתוארים האבות, לאחר מכן יוסף, אחרי כן מופיעים משה ואהרון, ואז פותח המשורר את תיאור המכות:

(כו) שִׁלַּח מִשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהְרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ:

(כז) שָׁמוּ בָם דְּבָרֵי אֶתוֹתָיו וּמוֹפְתָיִם בְּאֶרֶץ חָם:

ומסביר הרב תמיר גרנות שבמזמור זה המטרה איננה תיאור מעשי ה' באופן כללי, אלא לספר על הסיוע שהוא נותן לעבדיו, ובהקשר לעניינו - המכות בהן משה ואהרון פועלים מתוך סייעתא אלוקית. מכאן, ברור שהמכות הנזכרות הן דווקא אלו שבאו ע"י משה ואהרון, ולא אלו שהכה ה' לבדו: ערוב (מכה שנבלעה במכת הכינים) דבר, ושחין.

בסך הכל, סדר המכות בפרק ק"ה תואם את הסדר של התורה, למעט הקדמת החשך, ואין לנו הסבר משכנע לשינוי זה. אולי במכת חושך מצטרפות שתי תכונות מיוחדות: "ולכל בניי היה אור במושבותם" (י:כג) וגם שהמכה באה ע"י משה, כך שבאופן מיוחד היא מלמדת על השגחת ה' על ישראל, ועל פעולתו דרך נביאיו.

לסיכום נמצינו למדים כי מניין המכות אינו נתון אובייקטיבי, אלא הוא פתוח לאפשרויות שונות ותלוי במגמה הספרותית ובעיקר הרעיונית של בעלי המזמורים או של התורה גופה בבואם לספר את הסיפור.

נספח: מבנה המכות

שלושת המכות האחרונות - סדרת מכות שלשית	שלושת המכות השניות - סדרת מכות שנייה	שלושת המכות הראשונות - סדרת מכות ראשונה
<p>(יג) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הֲשִׁכַם בְּבִקְרֹה וְהִתְנַצַּב לִפְנֵי פְרַעֲהוּ וְאָמְרָתְךָ אֵלָיו כִּי הָאֵמֶר ה' אֱלוֹקֵי הָעִבְרִים שִׁלַּח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p> <p>(יד) כִּי בַּפְעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת כָּל מִגְפֹתַי אֵל לִבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֹךָ בַּעֲבוּר תַּדַע כִּי אִינוּ כִּמֹּנֵי בְּכָל הָאָרֶץ:</p> <p>(טו) כִּי עַתָּה שִׁלַּחְתִּי אֶת יָדִי וְאָנֹכְךָ וְאֶת עַמְּךָ בְּדָבָר וַתִּפְחַד מִן הָאָרֶץ:</p> <p>(טז) וְאֹלָם בַּעֲבוּר זֶאת הָעֲמֻדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרָא וְתָן אֶת כַּחַי וְלִמְעַן סִפְרֵי שְׁמֵי בְּכָל הָאָרֶץ:</p> <p>(יז) עוֹדֶךָ מִסְתוֹלָל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שִׁלַּחְם:</p> <p>(יח) הִנְנִי מִמְטִיר קֶצֶת מִחֶרֶד בְּרֹד בְּכַד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כִּמֹּהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמֹן הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד עֲתָה:</p> <p>...</p> <p>(כב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה נִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי כַּרְדּוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל עֹשֵׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p> <p>(כג) וַיִּט מֹשֶׁה אֶת מִטְהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וְהָיָה יָמֹךָ ל' ת וּבְרָד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמְטַר ה' בְּרָד עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p> <p>(כד) וַיְהִי בְרָד וְאֵשׁ מִתְלַשְׁחַת בְּתוֹךְ הַבְּרָד בְּכַד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כִּמֹּהוּ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶזְרַת הַיָּמָה לְגוּי:</p> <p>....</p> <p>(כו) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם הַזֶּה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים:</p> <p>(כז) הִעֲתִירוּ אֵלַי ה' וְרַב מִהֵי'ת ק' ל'ת אֱלוֹקִים וּבְרָד וְאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד:</p> <p>(כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאִיתִי אֶת הָעֵיר אֶפְרַיִם אֶת פְּנֵי אֵל ה' הֵק' לֹת וַתִּחְדְּלוּן וַתִּבְרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תַּדַע כִּי לֹה' הָאָרֶץ:</p> <p>(ל) וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יַדְעִיתִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלוֹקִים:</p> <p>(לא) וְהִפְשַׁתָּה וְהִשָּׁעָה רַחֵם גִּפְתָּה כִּי הִשָּׁעָה רַחֵם אֲבִיב וְהִפְשַׁתָּה גִבְעָה ל':</p> <p>(לב) וְהַחֲשָׂה וְהִפְסַמְתָּ לֹא גִבּוֹ כִּי אֶפִּילֹת הָנָה:</p> <p>(לג) וַיִּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהוּ אֶת הָעֵיר וַיִּפְרָשׁ שְׁפִי אֵל ה' וַתִּחְדְּלוּ הַק' לֹת וַתִּבְרָד וַיִּמְטַר לֹא נִתְּן אֶרְצָה:</p>	<p>(טז) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הֲשִׁכַם בְּבִקְרֹה וְהִתְנַצַּב לִפְנֵי פְרַעֲהוּ הַזֶּה יוֹצֵא הַמִּינָה וְאָמְרָתְךָ אֵלָיו כִּי הָאֵמֶר ה' שִׁלַּח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p> <p>(יז) כִּי אִם אֵינְךָ מִשְׁלַח אֶת עַמִּי הִנְנִי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֹךָ וּבַבְּתִיבֶיךָ אֶת הָעֵרֶב וּמִלְאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת הָעֵרֶב וְגַם הָאָדָמָה אֲשֶׁר הֵם עֲלֶיהָ:</p> <p>(יח) וְהִקְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשּׁוֹן אֲשֶׁר עַמִּי עָמְדָה לְבַלְתִּי הַיּוֹת שָׁם עֵרֶב לְמַעַן תַּדַע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵי הָאָרֶץ:</p> <p>(יט) וְשִׁמְתִי פָּחַד בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:</p> <p>(כ) וַיַּעַשׂ ה' כִּן וַיִּבֵּא עֵרֶב בְּכַד בֵּיתָה פְּרַעֲהוּ וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֵרֶב:</p> <p>(כא) וַיִּקְרָא פְּרַעֲהוּ אֵל מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לִכֹּן זָכַחְתִּי לְאֱלוֹקֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p> <p>(כב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כִּן כִּי תוֹעֲבַת מִצְרַיִם גִּזְבַּח לֹה' אֱלוֹקֵינוּ הֵן גִּזְבַּח אֶת תוֹעֲבַת מִצְרַיִם לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקַלְנוּ:</p> <p>(כג) דַּבְּרָךְ שִׁלַּחְתָּ יָמִים גְּלוֹךְ בַּמִּדְבָּר וַתִּבְחַנוּ לֹה' אֱלוֹקֵינוּ כִּי אֲמַר אֵלָינוּ:</p> <p>(כד) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֲנִי כִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וַתִּבְחַתֶּם לֹה' אֱלוֹקֵיכֶם בַּמִּדְבָּר כִּי הִרְחַק לֹא תִרְחִיקוּ לְלַכַּת הַעֲתִירוּ בַעֲדָי:</p> <p>(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי כִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתִיתִי אֵל ה' וְסָר הָעֵרֶב מִפְּרַעֲהוּ מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מִחֶרֶד רַק אֵלֵי סָף פְּרַעֲהוּ הַתַּל לְבַלְתִּי שִׁלַּח אֶת הָעַם לְזַבְחָה לֹה':</p> <p>(כו) וַיִּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהוּ וַיִּעֲתַר אֵל ה':</p> <p>(כז) וַיַּעַשׂ ה' כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעֵרֶב מִפְּרַעֲהוּ מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:</p> <p>(כח) וַיִּכְבַּד פְּרַעֲהוּ אֶת לְבוֹ גַם בַּפְּעַם הַזֶּה אֶת וְלֹא שִׁלַּח אֶת הָעַם:</p>	<p>(יד) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה כְּבֹד לִב פְּרַעֲהוּ מֵאֶן לְשַׁלַּח הָעַם:</p> <p>(טו) לִךְ אֵל פְּרַעֲהוּ בְּבִקְרֹה הַזֶּה יוֹצֵא הַמִּינָה וְנִצַּבְתָּ לְקִרְאתוֹ עַל שִׁפְתֵי הַיָּר וְהִמַּטְשָׁה אֲשֶׁר נִהַפְךָ לְנַחֵשׁ תִּקַּח בְּיַדְךָ:</p> <p>(טז) וְאָמְרָתְךָ אֵלָיו ה' אֱלוֹקֵי הָעִבְרִים שִׁלַּחְנִי אֵלֶיךָ לֹאמַר שִׁלַּח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא שָׁמַעְתָּ עַד כֹּה:</p> <p>(יז) כִּי הָאֵמֶר ה' בְּזֹאת תַּדַע כִּי אֲנִי ה' הִנֵּה אֲנִי כִי מִפְּנֵי בַמַּטְשָׁה אֲשֶׁר בְּיַדִּי עַל הַמַּיִם אֲשֶׁר בְּיָר וְנִהַפְכּוּ לְדָם:</p> <p>(יח) וְהִדְגָה אֲשֶׁר בְּיָר תִּמְוֹת וּבְאֵשׁ הַיָּר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לְשִׁתוֹת מִיַּם מִן הַיָּר:</p> <p>(יט) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אֲמַר אֵל אַהֲרֹן קַח מַטְּךָ וַיִּטֵּה עַל מִימֵי מִצְרַיִם עַל נְהַרֹתָם עַל יַאֲרֵיהֶם וְעַל אֲגַמֵיהֶם וְעַל כָּל מְקוֹה מִימֵיהֶם וַיְהִי דָם וְהָיָה דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעַצְמֵי וּבְאֲבָנִים:</p> <p>(כ) וַיַּעַשׂוּ כִן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיָּרַם בַּמַּטְשָׁה וַיִּךְ אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בְּיָר לַעֲיִנֵי פְרַעֲהוּ וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיִּהַפְּכוּ כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בְּיָר לְדָם:</p> <p>(כא) וְהִדְגָה אֲשֶׁר בְּיָר מִתָּה וּבְאֵשׁ הַיָּר וְלֹא יִכְלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתוֹת מִיַּם מִן הַיָּר וַיְהִי דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p> <p>(כב) וַיַּעַשׂוּ כִן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם כְּלָטִיחַ וַיִּחְזַק לִב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה':</p> <p>(כג) וַיִּסְפוּ פְרַעֲהוּ וַיִּבֵּא אֵל בֵּיתוֹ וְלֹא שִׁת לְבוֹ גַם לֹא אֶת:</p> <p>(כד) וַיִּחְפְּרוּ כָּל מִצְרַיִם סָבִיבֹת הַיָּר מִיַּם לְשִׁתוֹת כִּי לֹא יִכְלוּ לְשִׁתֹת מִמֵּי הַיָּר:</p> <p>(כה) וַיִּמְלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֶת הַיָּר:</p>

(לד) וַיִּרְא פֶרַע הַ כִּי חָדַל הַמַּשְׂר וְהַכְרָד וְהָקָלָת וַיִּי סָף לְחַטֵּא וַיִּכְבַּד לְבוּ הוּא וַיַּעֲבֹדוּ:
(לה) וַיַּחֲזֹק לֵב פֶרַע הַ וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּאֶשֶׁר דָּבַר הַ בְּיַד מֹשֶׁה:

(א) וַיִּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בֹּא אֵל פֶּרַע הַ כִּי אֲנִי הַכְּבֹדְתִי אֶת לְבוּ וְאֶת לֵב עַבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶת־תִּי אֵלֶּה בְּקַרְבּוֹ:

(ב) וּלְמַעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵךְ וּבְנֵי בְנֵךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֶת־תִּי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי כִּם וַיִּדְעֻתֶם כִּי אֲנִי ה' (ג) וַיָּבִי א מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵל פֶּרַע הַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם עַד מָתַי מֵאַתָּה לְעַנֹּת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדוּ:

(ד) כִּי אִם מֵאַן אֲתָה לְשַׁלַּח אֶת עַמִּי הַנְּגִי מִכִּי אִם מִקֶּר אַרְבֶּה בְּגִבְיֹךְ: (ה) וַכֹּסֶה אֶת עֵינֵי הָאָרְצַי וְלֹא יוּכַל לָרֶאֱתֹת אֶת הָאָרְצַי וְאֶכַּל אֶת יִתְרֵי הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאַרְתָּ לָכֵם מִן הַכְּרָד וְאֶכַּל אֶת כָּל הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֵם מִן הַשָּׂדֶה:

(ו) וּמְלֹאוּ בְּתִיךְ וּבְתִי כָל עַבְדֵיךְ וּבְתִי כָל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֶבֶר תִּיךְ וְאֲבוֹת אֶבֶר תִּיךְ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְּן וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרַע הַ:

.... כֹּאן בָּאָה הַסַּכְמַת פֶּרַע הַ לְהַלִּיכַת הַגְּבָרִים וְסָרׁוּב מֹשֶׁה

(יב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל אָרְצַי מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל אָרְצַי מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת כָּל עֵשֶׂב הָאָרְצַי אֶת כָּל אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַכְּרָד:

(יג) **וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת מִטְהוֹ עַל אָרְצַי מִצְרַיִם וְהִנֵּה רֹיחַ קְדִים בְּאָרְצַי כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלְּיָלָה הַבֹּקֶר הִנֵּה רֹיחַ קְדִים נִשְׂא אֶת הָאֲרֶבֶה:**

(יד) וַיַּעַל הָאֲרֶבֶה עַל כָּל אָרְצַי מִצְרַיִם וַיִּנְחַ בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מֵאֵד לְפָנָיו לֹא הִנֵּה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן: (טו) וַיִּכַּס אֶת עֵינָיו כָּל הָאָרְצַי וַתַּחֲשֶׁךְ הָאָרְצַי

.... (טז) וַיִּמְהַר פֶּרַע הַ לְקַרֵּא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֹאתִי לַה' אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

(יז) וַעֲתָה שָׂא נָא חֲטָאתִי אֵךְ הַפַּעַם וְהִעֲתִירוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מִפְּעִלֵי כָּךְ אֶת הַפְּנוֹת הַזֶּה:

(יח) וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרַע הַ וַיַּעֲתֵר אֵל ה': (יט) וַיִּהְיֶה כִּי ה' רֹיחַ יָם חָזַק מֵאֵד וַיִּשְׂא אֶת הָאֲרֶבֶה וַיַּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

(כ) וַיַּחֲזֹק ה' אֶת לֵב פֶּרַע הַ וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(א) וַיִּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בֹּא אֵל פֶּרַע הַ וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדוּ:

(ב) כִּי אִם מֵאַן אֲתָה לְשַׁלַּח וְעוֹדְךָ מִחֲזִיק כִּם: (ג) **וְהִנֵּה יַד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה בְּסוּסִים בְּחֻמֵּי רִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דָּבָר כִּבְד מֵאֵד:**

(ד) וְהַפְּלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: (ה) וַיִּשָּׂם ה' מוֹעֵד לְאִמְרֵי מִקְרַע וַעֲשֵׂה ה' הַדְּבָר הַזֶּה בְּאָרְצִי:

(ו) **וַיַּעַשׂ ה' אֶת הַדְּבָר הַזֶּה מִמְחֻרַת נְיָמַת כֹּל מִקְנֶה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מָת אֶחָד:**

(ז) **וַיִּשְׁלַח פֶּרַע הַ וְהִנֵּה לֹא מָת מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פֶּרַע הַ וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם:**

(כו) וַיִּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בֹּא אֵל פֶּרַע הַ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדוּ:

(כז) וְאִם מֵאַן אֲתָה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִי כִי נִגְדָה אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצִפְרֹדְעִים:

(כח) וְשִׁרְץ הִיאֵר צִפְרֹדְעִים ... (א) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל אַהֲרֹן נְטֵה אֶת יָדְךָ בְּמִשְׁךָ עַל הַנְּהַרֹת עַל הַיָּאֵרִים וְעַל הָאֲגָמִים וְהַעַל אֶת הַצִּפְרֹדְעִים עַל אָרְצֵי מִצְרַיִם:

(ב) **וַיֹּט אַהֲרֹן אֶת יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדֶעַ וַתַּכֵּס אֶת אָרְצֵי מִצְרַיִם:**

(ג) וַיַּעֲשׂוּ כֵּן חֲחֻרְטָמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצִּפְרֹדְעִים עַל אָרְצֵי מִצְרַיִם:

(ד) וַיִּקְרָא פֶּרַע הַ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֵל ה' וַיִּסַּר הַצִּפְרֹדְעִים מִמִּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַחְתִּי אֶת הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַה':

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרַע הַ הַתְּפָאֵר עָלַי לְמַתִּי אַעֲתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמָךְ לְהַכְרִית הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ כִּי בִּי אֵר תִּשְׂאָרְנָה:

(ו) וַיֹּאמֶר לְמִקְרַע וַיֹּאמֶר כְּדָבָרְךָ לְמַעַן תַּדַּע כִּי אֵין כֹּה אֱלֹהֵינוּ:

(ז) וְסָרוּ הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמֵעַבְדֶיךָ וּמֵעַמְךָ כִּי בִּי אֵר תִּשְׂאָרְנָה:

(ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פֶּרַע הַ וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֵל ה' עַל דְּבַר הַצִּפְרֹדְעִים אֲשֶׁר שָׂם לְפָרַע הַ:

(ט) וַיַּעַשׂ ה' כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּמְתּוּ הַצִּפְרֹדְעִים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצָרוֹת וּמִן הַשָּׂדֶה:

(י) וַיִּצְבְּרוּ אֶת־חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֵשׁ הָאָרְצַי:

(יא) וַיִּרְא פֶּרַע הַ כִּי הִיָּתָה הַרְוָה וְהַכְּבַד אֶת לְבוּ וְלֹא שָׁמַע אֶלֶּהֶם פֶּאֶשֶׁר דָּבַר ה':

(כא) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:
(כב) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
(כג) לֵאמֹר לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אֶחָיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמַּחֲתָיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלָכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ בְּמוֹשָׁבֵיהֶם:
(כד) וַיִּקְרָא פֶּרֶעַ ה' אֵל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכוּ עִבְדוּ אֶת ה' רַק צִאֲנֻכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵא גַם טַפְּכֶם יַלְךְ עִמָּכֶם:
(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אִתָּהּ תִּתֵּן בְּיַדְךָ זִבְחִים נֶעֱשִׂינוּ לָהּ אֱלוֹהֵינוּ:
(כו) וְגַם מִקִּנְיָנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂא פִרְסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת ה' אֱלוֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא נִדְעֶה מֶה נַעֲבֹד אֶת ה' עַד בֹּאֲנוּ שָׁמָּה:
(כז) וַיִּחְזַק ה' אֶת לֵב פֶּרֶעַ ה' וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:
(כח) וַיֹּאמֶר לוֹ פֶּרֶעַ ה' לֶךְ מֵעַלֵי הַשָּׂמֶר לֶךְ אֶל תִּסְף רְאוֹת פָּנָי כִּי בַיּוֹם רָאִיתְךָ פָּנָי תָּמוֹת:
(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּן דַּבַּרְתָּ לֹא אֶסְף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ:

(ח) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַל אֶהְרֹוֹ קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּכְשֹׁן וְזֶרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה לְעֵינַי פֶּרַע ה':
(ט) וְהָיָה לְאָבֶק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה לְשָׁחִין פֶּרַח אֲבַעֲבַעֲתָ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:
(י) וַיִּקְחוּ אֶת פִּיחַ הַכִּכְשֹׁן וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי פֶּרַע ה' וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה וַיְהִי שָׁחִין אֲבַעֲבַעֲתָ פֶּרַח בְּאָדָם וּבְבְהֵמָה:
(יא) וְלֹא יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לְעַמֹּד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי הָיָה הַשָּׁחִין בַּחֲרָטְמִים וּבְכָל מִצְרַיִם:
(יב) וַיִּחְזַק ה' אֶת לֵב פֶּרַע ה' וְלֹא אָשְׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבַּר ה' אֵל מֹשֶׁה:

(יב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אֲמַר אֶל אֶהְרֹוֹ נְטֵה אֶת מִטְּךָ וְהָךְ אֶת עַפְרַת הָאֶרֶץ וְהָיָה לָכֶנֶם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:
(יג) וַיַּעֲשׂוּ כִן וַיֵּט אֶהְרֹוֹ אֶת יָדוֹ בְּמַטְהוֹ וַיַּךְ אֶת עַפְרַת הָאֶרֶץ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בְּאָדָם וּבְבְהֵמָה כָּל עַפְרַת הָאֶרֶץ הָיָה כְּנֹיִם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:
(יד) וַיַּעֲשׂוּ כִן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּנֶם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בְּאָדָם וּבְבְהֵמָה:
(טו) וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֵל פֶּרַע ה' אֲצַבַּע אֱלוֹהִים הוּא וַיִּחְזַק לֵב פֶּרַע ה' וְלֹא אָשְׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבַּר ה':